חנה אריאל — ויגש

ויאמר יוסף אל אחיו אני יוסף העוד אבי חי ולא יכלו וגו' ויאמר גשו נא אלי ויגשו ויאמר אני יוסף אחיכם אשר מכרתם איתי וגו' הנה בפסוק ראשון לא אחר אחיכם עד אח"כ ויגשו אז אמר לשון אחיכם. גם מ"ש העוד אבי חי וכו' הלא כבר אמרו לו שלום לעבדך לאבינו וגו'. להבין את זאת. כתיב ברוך ה' אלקי ישראל מן העולם ועד העולם. ידוע בענין פי' ברוך ה' שהוא ענין המשכת גילוי אלקות מלמעלה לחטה בעולמות. א"כ יש להבין מ"ש מן העולם ועד העולם. מהו הענין שיהי' נמשך מן העולם (העליון) דוקא שהול"ל ממדרי' אלקות ממש יהי' נמשך בכל העולמות עליונים ותחתונים אמנם ידוע שיש ד' עולמות אצילות בריאה יצירה עשי'. אצילות נק' עולם היחוד פי' שגם באצילות יש בחי' עולם ממש היכלות ורקיעים ודצח"מ מלאכים ונשמות שהם אינם בחי' אלקות ממש כי יצאו ונפרדו מקו"ח אור אין סוף ברוך הוא כמו שכתוב באגרת הקודש. ואעפ"כ הם בחי' אצילות ועולם היחוד. והענין כמ"ש הרמב"ן בענין ע' זקנים דכתיב ויאצל מן הרוח אשר עליו (על משה) ויתן עליהם. שכל עניני ומאמרי הנבואה שנאמרה למשה היו יודעים גם הם. וזהו ענין רוחו של משה אשר עליהם. אך מראה הנבואה עצמה לא ראו כלל ולא קם עוד נביא כמשה. וככה יובן בנמצאים דעולם אצילות שגלוי להם ענין היחוד דאחדות אלקות ואין עוד מלבדו. ואעפ"כ יש להם רצון ושכל ומדות של עצמן דוקא ולא בבחי' הביטול הגמור דעלול לגבי עולתו כמ"ש באגה"ק הנ"ל. והיינו שאינם כמו הספי' עצמן שהם בחי' עלולים אלקיי' ולכן נק' ע"ס בלי מה שאינן מהות לעצמן כלל אלא שהן אורות וכחות של המאציל שבהן מנהיג את עולמו. אבל העולם דאצי' הוא מונהג ולא מנהיג רק שהם מכירים ומשיגים את היחוד כנ"ל. וכן נשמה דאצילות כשבאה בעוה"ז מכרת היא בטבעה ענין היחוד דאלקות בכל כחותי' (ולכן א"א לה לחטוא כלל וכשהגוף בא לחטוא מסתלקת ממנו כמ"ש בסה"ק ובאגה"ק שם) ואף שעוסקת בעוה"ז במילי דעלמא בנוהג שבעולם. אך אין לה הרגשה עצמיית בישות העולם כלל, כמשל שאנו מדברים במלאכים ועניני עולם העליון שאין לנו הרגשה עצמיית בהם ואעפ"כ יש עסק בזה וגם יש מי שפועל בהם ע"י שמות וכוונות. כמ"כ יש להבין שהנשמות דאצי' אין להם הרגשה בישות העולם ואעפ"כ יש להם עסק בו ע"י נפש החיונית והשכליית שמתלבשת בהן. אבל עולמות בריאה יצירה עשי' הנשמות ומלאכים שבהם עיקר הרגשתם הוא בישות עצמן והעולם. רק שיונקים ומקבלים מע"ס דבי"ע להכיר ולהשיג גדולתו וקדושתו של הקב"ה ושהוא עיקרא ושרשא דכולי עלמין כי גם הכלים דע"ס דבי"ע עצמן הם ג"כ אינן בחי' אלקית ממש כידוע בסה"ק. ואף שהאורות שבהן הן אלקות ממש דיחוד העליון אעפ"כ מאחר שהארתן בעולמות הוא רק דרך הכלים לכן אין נגלה בנמצאים דעולמות מענין היחוד ממש. וגם מרגישים את הישות דעולמות בהרגשה עצמיית דעצמן שהם ג"כ בחי' יש ודבר לעצמן. וכן הנר"נ דבי"ע כשבאים בעוה"ז יש להם הרגשה עצמיית בישות העוה"ז ג"כ. ואף שהנשמה מכרת את בוראה ויש בה בחי' ניצוץ אלקות ממש כידוע. אך הרצון ושכל ומדות שלהם הם יש ודבר לעצמו אוהב את ה' וירא ממנו ומשיגו ומכירו וכו' ואין התפעלותם בכח הנר"נ שלהם בבחי' היחוד והביטול דאין עוד מלבדו כנשמות דאצי'. אך ע"י הקבלה ומסירה (כמ"ש במק"א בענין משה קבל תורה ומסרה) שיקבלו בעלי נר"נ דבי"ע ממי שיש לו נשמה דאצי' (שהוא נק' חכם בלשון הגמרא) יוכלו לקבל גם אור היחוד אלקית דאין עוד מלבדו בקרבם ממש עד שתהי' התפעלות הכחות דרצון ושכל ומדות שלהם בבחי' התפעלות אלקות (והן נק' תלמידי חכמים כידוע). ובזה יובן מ"ש ברוך ה' אלקי ישראל מן העולם ועד העולם דוקא. דהיינו מ"ש בלשון זה"ק דאתקריב עלמא בעלמא שעי"ז יוכל להיות נגלה גם בעולמות דבי"ע מאור היחיד דאצי' כמו בחכם ות"ח הנ"ל. וזהו שע"י ויגש אליו יהודה שפירשו בזה"ק דאתקריב עלמא בעלמא, כידוע שהשבטים היו בחי' מרכבה תתאה לבחי' המל' דאצי' בבי"ע. והיינו שהיתה השגתם בעצם בבחי' הישות דעולמות רק שהיו יונקים מיעקב אביהם שהוא הי' מרכבה עילאה דאצי'. אמונת היחוד במדרי' יחו"ע היינו שקמי' ית' גם עתה הוא יחיד לבדו כמו קידם שנבה"ע כי אין המגן והסתר והעלם דשם אלקים רק לגבי העולמות וכו' כידוע יכמ"ש בתניא ח"ה. ולפי שהרצון ושכל ומדות שלהם הי' בבחי' הישות כנ"ל הי' כל עבודתם לקבל עליהם מל' דאצי' לבטל את ישותם וישות העולם אל היחו"ע דמל'

דאצי' במקומה באצילות. אמנם בגמ' אמרו שכשאמרו השבטים שמע ישראל ה' אלקינו ה' אחד שזהו ענין יחו"ע, פתח הזקן ואמר בשכמל"ו לפי שעיקר המכוון שיתגלה יחו"ע ביחו"ת כמ"ש בתניא שה ענין יחו"ת וכידוע. וזהו כאשר נולד יוסף קראה רחל את שמו יוסף לאמר יוסף ה' לי בן אחר שהוא בנימין והיינו שיוסף הוא בחי' צדיק עליון ובנימין צדיק תחתון. צ"ע הוא בחי' יסוד דדכורא עילאה המשפיע גילוי היחו"ע בצדיק תחתון שהוא כלי המקבל דמקור כל המקבלים דבי"ע שיוכלו גם הם לקבל גם גילוי היחוד בעולמות הישות דבי"ע דהיינו ענין היחו"ת הנ"ל. ועד שלא נולד בנימין צ"ת לא הי' אפשר להיות השפעת היחוד ממש בעולמות. והי' כח וענין יוסף צ"ע רק לעורר את האהבה במרכבה תתאה שימצא להם כח הקבלה דיחי"ע הנ"ל. וזהו יוסף ה' לי בן אחר דהיינו בנימין צ"ת אך גם אחר שנולד בנימין כתיב ויכר יוסף את אחיו והם לא הכירוהו ולא יכלו דברו לשלום כמ"ש בדרוש וישב יע"ש. עד שהובא בנימין אל יוסף וקרבו אל עצמו כמ"ש האיש אשר כו' הוא יהי' לי עבד. על ידי זה נאמר ויגש אליו יהודה דאתקריב עלמא בעלמא ועל ידי זה בא ענין בהתוודע יוסף אל אחיו דהיינו גילוי יחודא עילאה ביחודא תתאה דוקא:

ועם האמור פה יובן מה שמשעה שאמר יעקב אפרים ומנשה כראובן ושמעון יהי' לי לא נחשב יוסף עצמו במנין השבטים. לפי שהן בחי' מרכבה תתאה ויוסף הוא מעלמא דדכורא רק כשהי' צריך עדיין לתקן ענין בחי' המרכ"ת שיקבלו למטה בישות העולמות ג"כ בחי' אור מדרי' מרכ"ע דיעקב כנ"ל. הי' גם הוא עמהם בחשבון. אבל אחר התוודע יוסף אל אחיו ויכלכל אותם וידבר על לבם (ותקן מה שלא יכלו דברו לשלום כנ"ל) אז עלה למדריגתו ואפרים ומנשה היו במרכ"ת כראובן ושמעון כדברי יעקב. ולכן נק' בס' תהלים בשם יהוסף. והחילוק בין יוסף ליהוסף כי לשון יוסף הוא לעתיד כמ"ש יוסף ה' לי בן אחר. ויהוסף הוא לשון עבר כלומר שכבר הוסף והיו"ד דשם יהוסף מורה על התמדת הפעולה כמו ככה יעשה איוב וכמ"ש בתניא ח"ב. לפי שכבר עלה למקומו יסוד דדכורא באצילות רק שמשם ממנו באה תמיד אותה ההשפעה שבהתוודע יוסף אל אחיו ויכלכל אותם כנ"ל. אך כל זמן שהי' יעקב אבינו ע"ה קיים היו כולם יונקים ממנו כענין הנ"ל. השבטים בבחי' מרכבתא תתאה ויוסף להשפיע ולכלכל אותם באור היחוד ביחו"ת הנז"ל, ועם זה מבואר שבהתוודע יוסף אל אחיו כל הבחי' ומדרי' שלו. כי קודם לכן לא הכירוהו כנ"ל, אמר להם תחלה אני יוסף כענין יוסף ה' לי בן אחר כנ"ל שאין להם עדיין חיבור עמו (עד שנעשה התעוררות בבחי' צדיק תחתון כנ"ל) ולכן לא אמר אחיכם והיינו כענין חכם עם תלמיד כשאין להתלמיד תשוקה הראוי' לקבל לא יוכל לקבל בשלימות. והנה מחמת שבאמת כבר בא בנימין אל יוסף וראוי להיות התוודע יוסף אל אחיו בתכלית השלימות עד שהי' ראוי לקרא אותו בשם יהוסף כנ"ל ואף שלהם לא נתגלה עדיין הענין מ"מ לגבי יוסף כבר הוא בשלימות והי' יכול להסתלק למדריגתו בבחי' יסוד דדכורא וממילא הי' נמשך להם כי כבר עתה יכלו דברו לשלום כנ"ל דהיינו להחשיב עילוי מדריגתו ולקבל ממנה. אך העוד אבי חי וכל עוד שהוא חי א"א להקרא בשם יהוסף כנ"ל. והי' הכונה בדבור זה שיתפעלו בבחי' התשוקה של התלמיד כנ"ל אמר הכתוב ולא יכלו אחיו לענות אותו. כלומר שההתפעלות מן הדבור כרצון המדבר הוא כענין מענה לשון שממקבל אל המשפיע. ואמר כי נבהלו מפניו שגילה להם בדבורו זה את רום גובה מעלתו שלא הכירו כלל ולא עלתה על לבם. לכן נבהלו עד שלא קם בהם רוח גם להתקרב אליו כלל. לכן אמר גשו נא אלי כלומר התקרבו אלי כי קרבתכם אני חפץ בכל עיקר כוונתי. אז ויגשו היינו בבחי' התעוררות הנ"ל ויאמר להם אני יוסף אחיכם. היינו שמתחבר עמהם להשפיע להם ממדריגתו שהוא ענין יחו"ע ביחו"ת שגם בישות העולם אא"ס ב"ה מלא את כל העולם. וכמ"ש בתניא. ובזה יש לפרש גם מ"ש אשר מכרתם אותי וכמ"ש בפייט דמוסף יוהכ"פ ע"ש המדרש בפסוק ואביון בעבור נעלים שמכרו ליוסף ולקחו מחירו מנעלים. וידוע ענין נעל שהוא להתהלך בו ברפש וטיט שלא יטנפו רגליו. והיינו עפמ"ש בדרוש וישב. שהם מכרו אותו שיתרחק מהם ויעבוד הוא עבודתו במצרים כדי שלא יעכב על ידם ויבטלם מעבודתם עיי"ש. רק לקחו מחירו ליהנות ממנו קצת היינו שגם בישות יש ג"כ ניצוצי אלקות להיות הנח"ר בביטולו יותר גדול שזהו כענין נעל להתהלך בקצת ישות בכדי לעשות. נח"ר ליוצרם בתוקף הביטול אח"כ בעבודתם הקבוע להם. וזהו אשר מכרתם אותי מצרימה ולקחתם המחיר כנ"ל ועתה יודע לכם שאני יוסף אחיכם ותקבלו ממנו היחודא (תתאה) עילאה] ממש כנ"ל: